

LIETUVOS VALSTYBINIS MOKSLO IR STUDIJŲ FONDAS

Juridinių asmenų registras Kodas 191722967 A.Goštauto g. 12-407, 01108 Vilnius
Tel. (8 5) 263 91 52 Faks. (8 5) 263 91 53 El. p. vfondas@ktl.mii.lt

2007-11-14 Nr. *R2-1432*

Lietuvos Respublikos Vyriausybei
Gedimino pr. 11, Vilnius
Lietuvos Respublikos švietimo ir
mokslo ministerijai
A. Volano g. 2/7, Vilnius
Istaigoms pagal sąrašą

Lietuvos mokslinių sąjungai

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKSLO IR STUDIJŲ ĮSTATYMO PROJEKTO DERINIMO

Lietuvos valstybinio mokslo ir studijų fondo specialistai išnagrinėjo Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos pateiktą Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ projektą (toliau – įstatymo projektas). Sutinkame, kad šiuo metu galiojančius Lietuvos Respublikos Aukštojo mokslo bei Mokslo ir studijų įstatymus galima apjungti, būtina peržiūrėti kai kurias fundamentalias nuostatas, reglamentuojančias mokslą ir studijas, tačiau pateiktam Mokslo ir studijų įstatymo projektui pritarti negalima ir savo kompetencijos ribose teikiame šias pastabas bei pasiūlymus:

1. Dėl įstatymo projekto nuostatų, apibrėžiančių mokslo ir studijų sistemą bei programinių konkursinių mokslinių tyrimų finansavimą

Tiek Mokslo ir studijų įstatymo projekte, tiek aiškinamajame rašte deklaruojama, kad naujojo įstatymo paskirtis bei pagrindinis uždavinys – sukurti darnią mokslo ir studijų sistemą, kurią sudarančios ar joje dalyvaujančios mokslo ir studijų institucijos užtikrina mokslo ir studijų vienovę. Pačiu įstatymo projektu mokslo ir studijų sistema ne tik kad nesukuriama (segmentiškai aprašyti mokslo ir studijų politiką formuojantys ir įgyvendinantys subjektai, jų uždaviniai), bet iš esmės nepagrįstai ir nemotyvuotai panaikinama.

Šiuo metu galiojančiame Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatyme (3 straipsnis) aiškiai išvardinti visi subjektai, formuojantys bei įgyvendinantys mokslo ir studijų politiką, apibrėžtas jų statusas bei pagrindiniai uždaviniai. Naujajame įstatymo projekte (III skyrius „VALDYMAS“ pirmas skirsnis „Mokslo ir studijų politikos formavimas ir įgyvendinimas“) tik pabandyta įvardinti kelis subjektus. Neaišku, kodėl nėra konkrečiai įvardinta *Lietuvos mokslų akademija, Lietuvos universitetų rektorių konferencija, Lietuvos kolegijų direktorių konferencija, Lietuvos mokslo institutų direktorių konferencija, Lietuvos studentų sąjunga, kitos asociacijos ar visuomeniniai pagrindais veikiančios organizacijos,*

kurios yra svarbios kaip partneriai formuojant bei įgyvendinant mokslo ir studijų politiką.

Naujame Mokslo ir studijų įstatyme privalo būti išvardinti visi subjektai, glaustai apibrėžti jų pagrindiniai uždaviniai. Taip pat neaišku, kodėl perdėtai sureikšmintas Lietuvos mokslo tarybos bei Studijų kokybės vertinimo centro statusas, detaliai aprašytas Akademinės etikos ir procedūrų įgaliojimas. Įstatymo projekte ne tik nurodyta pastarųjų įstaigų misija, bet ir išvardintos jų funkcijos. Mūsų nuomone, įstatymo projekto 13 straipsnio 4 punktas, apibrėžiantis Lietuvos mokslo tarybos funkcijas, bei 14 ir 15 straipsnių nuostatos, įvardijančios Studijų kokybės vertinimo centro bei Akademinės etikos ir procedūrų įgaliojimo funkcijas, yra akivaizdžiai perteklinės. Pažymėtina, kad Lietuvos teisinėje sistemoje įstaigų funkcijos reglamentuojamos poįstatymiais aktais, kaip įprasta – jų steigėjų tvirtinamuose nuostatuose.

Analizuojant įstatymo projektą, krenta į akis faktas, jog lieka neapibrėžta gana reikšmingos mokslo ir studijų sistemos dalies - Lietuvos valstybinio mokslo ir studijų fondo (toliau - Fondas) padėtis mokslo ir studijų politikos formavimo bei įgyvendinimo procese, jo statusas ir steigėjas, pagrindiniai uždaviniai. Įstatymo projekto 12 straipsnyje Fondas įvardintas kaip įstaiga, įgyvendinanti mokslo ir studijų politiką, 54 straipsnyje nurodoma, kad „konkursines mokslo programas administruoja Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas“, minimas Fondas ir kituose straipsniuose. Tačiau vientisumo, aiškumo bei sistematiškumo aiškiai stokojama. Taip ir lieka neaišku, kas vis dėlto įgyvendina programinį konkursinį mokslo ir studijų finansavimą. Todėl šiuo metu galiojančio Mokslo ir studijų įstatymo 10 straipsnis (**„10 straipsnis. Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas 1. Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas yra biudžetinė įstaiga. Jį steigia, jo nuostatus ir valdybą tvirtina Vyriausybė. 2. Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas, vykdydamas specialiąsias programas, Vyriausybės nustatyta tvarka teikia studentams valstybės paskolas, doktorantams bei mokslininkams finansinę paramą ir vykdo konkursus moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai finansuoti tam tikslui skirtomis valstybės biudžeto lėšomis“**) turi būti perkeltas į naują Mokslo ir studijų įstatymą. Manytume, kad tik tam tikros galiojančio įstatymo 10 straipsnio nuostatos, susijusios su specialiujų programų apibrėžimu įstatymuose, konkursų mokslui bei studijoms finansuoti vykdymu, gali būti koreguojamos. Čia būtų atsižvelgiama į daugiametę Fondo praktiką įgyvendinant konkursinį mokslinių tyrimų programų bei projektų finansavimą bei pasikeitusių teisės aktus.

Todėl naujo Mokslo ir studijų įstatymo III skyriaus pirmo skirsnio straipsnis, apibrėžiantis Lietuvos valstybinį mokslo ir studijų fondą, kaip vieną iš subjektų, formuojančių ir įgyvendinančių mokslo ir studijų politiką, turi būti išdėstytas taip:

„XX straipsnis. Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas. 1. Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas yra biudžetinė įstaiga. Jį steigia, jo nuostatus ir valdybą tvirtina Vyriausybė. 2. Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas Vyriausybės nustatyta tvarka teikia studentams valstybės paskolas, stipendijas doktorantams bei vykdo programinį konkursinį mokslinių tyrimų bei eksperimentinės plėtros finansavimą, administruodamas Vyriausybės patvirtintas bei kitas mokslo programas iš tam tikslui skirtų valstybės biudžeto lėšų“.

Perkėlus šią nuostatą į naują įstatymą bei siekiant išlaikyti įstatymo vientisumą bei loginę struktūrą, būtina koreguoti projekto III skirsnio I (*Mokslo ir studijų politikos formavimas ir įgyvendinimas*), V (*Mokslo ir studijų veikla*) bei VII (*Mokslo ir studijų finansavimas*) skyrių atitinkamų straipsnių nuostatas, reglamentuojančias konkursinį finansavimą - 12, 13, 54, 73 straipsniai. Taip pat siūlytume aiškiau apibrėžti bei detalizuoti projekto 54 straipsnyje įvardintų „konkursinių“ bei „nacionalinių“ mokslo programų sąvokas, kurių sukūrimas/atskyrimas kelia abejonių – abi svarbios Lietuvos mokslinių tyrimų bei eksperimentinės plėtros vystymui, abi „valstybinio“ lygio, nes tvirtina Vyriausybė.

2. Dėl įstatymo projekto nuostatų, apibrėžiančių paramą studentams

Pritariame nuostatai, kad visi studentai, studijuojantys Lietuvos aukštosiose mokyklose, nepriklausomai nuo studijų pakopos bei formos, turėtų teisę gauti valstybės paskolas. Todėl galimybės trečios studijų pakopos studentams gauti paskolą įtvirtinimas sudarys geresnes sąlygas visiems studentams siekti aukštojo mokslo.

Galiojančio Lietuvos Respublikos Aukštojo mokslo įstatymo 62, 63 straipsniai aiškiai apibrėžia valstybės paskolų studentams rūšis bei jų *administratorių - Lietuvos valstybinį mokslo ir studijų fondą*.

Valstybės paskolų teikimas, administravimas bei gražinimas detalizuotas galiojančioje Vyriausybės patvirtintame Valstybės paskolų Lietuvos aukštųjų mokyklų studentams suteikimo, administravimo ir gražinimo tvarkos apraše (Žin., 2002, Nr. 124-5684, Žin., 2003, Nr.109-4876; 2007, Nr. 115-4688).

Švietimo ir mokslo ministerijos pateiktame įstatymo projekto Aiškinamajame rašte nurodoma, kad „būtina atsisakyti nuostatų, pagal kurias valstybės paskolas studentams teikia tik Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas“, tokiu būdu bus sukurtas teisinis pagrindas į paskolų sistemą įtraukti privačias lėšas.

Šis aiškinimas nemotyvuotas ir visiškai nepagrįstas. Todėl Fondas nepitaria įstatymo projekto 80 straipsnio redakcijai.

Pirmiausia, galiojančio Aukštojo mokslo įstatymo 63 straipsnyje nurodyta, kad „Valstybės paskolas studentams teikia Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas. Paskolos teikiamos iš tam tikslui Fondui numatytų *valstybės biudžeto lėšų, iš lėšų, kurias Fondas sukaupia iš gražinamų paskolų, palūkanų bei delspinigių, iš rėmėjų lėšų ir kitu lėšų*“. Taigi įstatyme aiškiai suformuotas ir įtvirtintas teisinis pagrindas, leidžiantis valstybės paskolų teikime naudoti ir privačias lėšas.

Antra, siekiant įstatymo vientisumo bei įteisinant privačių subjektų lėšų „dalyvavimą“ finansuojant mokslo ir studijų institucijas bei jų įgyvendinamas funkcijas, šias nuostatas reikia įtvirtinti įstatymo projekto 72 straipsnyje: papildomu 5 punktu nustatyti, kad „*valstybinių mokslo ir studijų institucijų lėšas sudaro taip pat ir privačios ir/ar rėmėjų lėšos*“.

Pažymėtina, kad *privačios lėšos* Lietuvoje jau seniai įtrauktos į paskolų studentams teikimo procesą (Snoro, Hansabanko, Šiaulių bankai, Kauno kredito unija, Akademinė kredito unija teikia paskolas studentams).

Trečia, pats paskoloms skiriamų *valstybės lėšų grįžtamumo principas, mokamų palūkanų gavimas* aiškiai parodo, kad tokių paskolų administratoriaus funkcijas turi atlikti *valstybinis subjektas*. Juolab, kad Švietimo ir mokslo ministerijos darbuotojų ekonominiai skaičiavimai (pristatyti 2007-10-03 Seimo aukštojo mokslo reformos priežiūros komisijos nariams bei kitiems posėdyje dalyvavusiems asmenims), kiek „kainuotų“ valstybei paskolų teikimo administravimą vykdyti per Fondą, o kiek „kainuotų“ jį organizuoti bei vykdyti per komercinius bankus, aiškiai ir vienareikšmiai rodo, kad *valstybės paskolas studentams, kaip paramos formą* (nepriklausomai ar paskolų fondas formuojamas valstybės lėšomis ar privataus), turi *administruoti Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas*. Tik ilgametė patirtis šioje vcikloje (valstybės paskolas studentams Fondas administruoja jau 10 metų), tiek sukurtas paskolų administravimo mechanizmas, tiek infrastruktūra, veikianti moderniausių informacinių technologijų pagrindu, sudaro puikias sąlygas ir toliau įgyvendinti šią Vyriausybės Fondui pavestą funkciją. Taip pat reikėtų nepamiršti, kad ir užsienio valstybėse paskolų administravimą nemažiau sėkmingai įgyvendina valstybiniai subjektai (Danijoje, Vengrijoje, Norvegijoje, Švedijoje, Nyderlanduose, iš dalies Belgijoje ir Prancūzijoje, kitose ES valstybėse).

Remiantis aukščiau minėtais motyvais, įstatymo projekto 80 straipsnio 1-2 dalys turi būti išdėstytos taip:

„80 straipsnis. Parama studentams

1. Studentai gali gauti paskolas:

- 1) šio įstatymo 77 straipsnio 1 dalyje nurodytai studijų įmokai mokėti, jeigu jos nebuvo sumokėtos valstybės biudžeto lėšomis;*
- 2) gyvenimo išlaidoms;*
- 3) dalinėms studijoms pagal tarptautines (tarpžinybines) sutartis.*

2. Valstybės paskolas studentams teikia bei administruoja Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas. Paskolos teikiamos iš tam tikslui Fondui numatytų valstybės biudžeto lėšų, iš lėšų, kurias Fondas sukaučia iš gražinamų paskolų, palūkanų bei delspinigių, iš rėmėjų lėšų ir kitų lėšų.

3. Paskolas gavę asmenys turi pradėti gražinti paskolas ir mokėti palūkanas ne vėliau kaip praėjus 2 metams nuo studijų baigimo arba nutraukimo. Paskolos gražinamos lygiomis dalimis pagal paskolos gražinimo grafiką – neatsiejamą paskolos sutarties dalį. Paskolos gražinimo grafiką sudaromas vadovaujantis nuostata, kad paskola, nurodyta šio straipsnio 1 punkte, gražinama per laiką, ne daugiau kaip 3 kartus ilgesnį negu truko studijos, kurių įmokoms buvo gauta paskola, ir nuostata, kad paskolos, nurodytos šio įstatymo 2 ir 3 punktuose, gražinamos atsižvelgiant į paskolą gavusio asmens mėnesines pajamas, bet ne ilgiau kaip per 15 metų.

4. Valstybės paskolų studentams suteikimo, administravimo ir gražinimo tvarką nustato Vyriausybė“.

Niekur nesvarstytas, neišdiskutuotas bei abejotinas klausimas dėl socialinių stipendijų administravimo funkcijos pavedimo Fondui. Socialinės stipendijos sąvoka glaudžiai susijusi su piniginės

socialinės paramos sąvoka bei jau šią paramą administruojančiais subjektais. Šiuo metu, pagal galiojančius teisės aktus, piniginės socialinės paramos mokėjimas yra vykdomas savivaldybių socialinių išmokų tarnybose bei skyriuose ar kituose savivaldybių struktūriniuose padaliniuose.

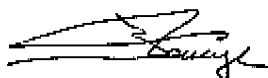
Įstatymo projekto 91, 92 straipsnių analizė sudaro prielaidas teigti, kad socialinių stipendijų „sukūrimas“ bei administravimas pradedamas vykdyti nuo įstatymo įsigaliojimo dienos (Švietimo ir mokslo ministerija planuoja, kad nuo 2008 m. sausio 1 d.) tai neįmanoma, nes būtina operatyviai keisti ne tik galiojančius teisės aktus, bet ir paruošti poįstatyminius aktus, detalizuojančius socialinės stipendijos sąvoką, ją gaunančių subjektų sąrašą, dydį, administravimo tvarką ir kt. Taip pat nereikia pamiršti, kad kiekvienos funkcijos įgyvendinimui būtina tiek žmogiškųjų išteklių, tiek infrastruktūros plėtra.

Apibendrinant, norėtume pažymėti, kad pateiktam Mokslo ir studijų įstatymo projektui **negalima pritari** dėl šių motyvų: juo nesiekama sukurti vieningos, darnios, demokratijos bei partnerystės pagrindais veikiančios mokslo ir studijų sistemos, tačiau atvirkščiai – siekiama į „vienas rankas“ sutelkti ir politikos formavimo, ir prioritetų mokslo bei studijų srityje nustatymo, ir finansavimo įgyvendinimo, ir stebėsenos, analizės bei kontrolės funkcijas, sureikšminti tam tikras įstaigas, nemotyvuotai joms priskiriant funkcijas, o kitas išelminuojant iš veikiančios mokslo ir studijų sistemos.

Taip pat norėtume pabrėžti, kad prie įstatymo projekto pateiktame Aiškinamajame rašte dažnai vartojamos frazės ar paaiškinimai, susiję su programiniu konkursiniu mokslinių tyrimų finansavimu, neatitinka tikrovės. Nekorektiška teigti, kad programinis konkursinis mokslinių tyrimų finansavimas neaptartas galiojančiuose įstatymuose bei Lietuvoje neįgyvendinamas. Be Lietuvos valstybinio mokslo ir studijų fondo, kuris jau 15 metų vykdo šią funkciją, yra ir kitos įstaigos bei institucijos, kurios įgyvendina programinį konkursinį mokslinių tyrimų bei eksperimentinės plėtros finansavimą. Tai Tarptautinių mokslo ir technologijų plėtros programų agentūra, kai kurios Ūkio ministerijai pavaldžios įstaigos ir pati Lietuvos mokslo taryba, teikianti paramą tam tikrų programų vykdymui.

Tikimės, kad prie mūsų pastabų bei pasiūlymų prisijungs Lietuvos akademinė bendruomenė, studentų savivaldos organizacijų atstovai, kitos mokslo ir studijų institucijos bei į jas bus atsižvelgta iš esmės.

Pagarbiai,
Direktorius

Sigitas Rencys

A. Vilutienė, 8-5-2647152
El. Paštas: ausra@ktl.mji.lt